

Kadın Dünyası, 1997, Evrensel, 2002, Sol Gazete 2006.

KÜRESEL DÜNYADA KONFEKSİYON İŞÇİSİ KADINLAR:

“Bak” diyor, “Sabah 5.30 da zenciler çıkar işe, sokak süpürmeye, 6.da bizler fabrikaya gireriz; 7.30 da cam siliciler ve market çalışanları, yani İngiliz işçi sınıfı yollara düşer; 8.30 da büro işçileri, 9 da büro üst düzeyi iyi giyimliler yollardadır. Sen şimdi 9 buçukta kalktığında yollar ve camlar temizlenmiş, bürolar tıkır tıkır işler bulursun ya! Gider bir tişört alırsın Marks and Spencer’dan. Bizim diktiklerimiz...” Üzerime o gün diktığı bir kabanı, bir yandan ağzında iğnelerle oturtmaya çalışıyor, itirazlarıma kulak tıkıyor Ayşe Abla “Olmaz, hediyedir, ayıptır!” Dükkana gitsem 150 pounddan aşağı alamam, zaten burs paramla imkanı yok, alıcı da olamam. Güzel bir kaban, beni iki kez ya gördü ya görmedi! Tıpatıp oturuyor üzerime, sadece kolları biraz kısa; boşuna direniyorum, bana bir hediye vermekten öylesine mutlu ki...”Patronlar genellikle Pakistanlı, bazen bizim Türkler; pasaportu teslim ediyoruz tabii! Başka türlü çalışamayız.” “İyi de pasaportu verince, yani oturma izni, çalışma izni, sigorta, sendika?.. Yani, bunların hiç birisi olmuyor ki!” Gülüyor:”Başka türlü de yaşayamayız, günde 18 saat bazen 20...Bazen 20 hafta günde 18 saat çalışırsın, sonra 10 hafta boş oturursun, şimdi böyle işler!..”İyi ama İngiltere, uygarlığın beşiği değil mi yani, nasıl vergi kaçırabiliyorlar?” diyorum. Cevap öylesine kaba bir açıklıkta ki, tokat gibi:“İngiltere’deki patron değil mi yani!” Doğru, hem de alâsından! Tartıştığım bir İngiliz meslektaşım, sade ama bilgiç bir ciddiyetle “Well, I think this is a gender matter” (yani, sanırım bu (konfeksiyonda kadının yoğun çalıştırılması meselesi) bir toplumsal cinsiyet problemi) diyor. Andrea ile kendimizi helak ediyoruz: “Hayır bütünüyle bir cinsiyet problemi değil, neredeyse tamamıyla ve çok basit bir ücretlendirme ve sömürü politikası. Eğer patron daha ucuz olacağını bilse, çocuk işçi de çalıştırır. Bu kadar basit!” Adam ciddiyetle başını sallıyor, bir “kadın” mevzuuna parmak basmış olmaktan pek övünüyor ve bizim gibi iki kadın ve parlak akademisyenin; neden “gender matters” gibi yeni ve pek popüler bir kavramı kullanmak ve prim yapmak yerine “sınıf” gibi “arkaik(!) ve artık modası geçmiş” bir kavramla hareket ettiğimiz bir türlü anlayamıyor!

Artık üzerime hiçbir giysi alamıyorum. Tam hoşuma giden bir şeyi denemeye kalkıyorum; dikişlerine bakıyorum, dokumayı elliyorum, satıcıdan çekinmesem bir ucunu yakıp kumaşın dokusunu kontrol edeceğim; etiketini merak ediyorum, çeviriyorum: artık neredeyse hiçbir etikette “Made in...” yazısı yok. Anlamı çok açık, bu giysiler bazı özel ve “ünlü” moda markalar için Pakistan’da, Hindistan’da, Endonezya’da fasonda diktirilmiş... Adları olmayan kadın yüzleri zihnime doluyor. Gözlerimin önünde İngiltere’den ve Türkiye’den aynı manzaralar geçiyor: Havasız ve yoksul fason atelyeleri, solgun yüzlü her yaşta kadın; eğilmişler önlerindeki makinalara harıl harıl malı yetiştirmeye çalışıyorlar...Bir yandan öte yana aktarılan gömlekler, pantolonlar, pamuklu iç giyim, dış giyim, deri, güderi, nakış, desen, havlu, çorap yığınları, ilk ütücüler, tek masa dikimler, yuvarlak masa kesimler, uzun sistem, bant tipi kesimler, terli yüzleri ile mutlaka erkek olan son ütücüler, son kontrol, overlokçular, paket servisi, yerlerde kurdeleler, aynı anda 50, 60, 80 havluya desen atan nakış makinalarının büyüğü, kumaş atıklar, pis muşamba masalı yemekhaneler, işverenin alımlı katalogları, bitmiş işler, gece elbiseleri, takım tayyörler, düzinelerle

ve insana ıglık attıracak kadar güzel ocuk giysileri.. Elimdekileri tezgaha nasıl bırakacağımı, kendimi nasıl dışarı atacağımı bilemiyorum! ARTIK ÜZERİME HİÇ BİR ŞEY ALAMIYORUM!..

1998’de British Council ‘Türkiye, İtalya ve İngiltere’de Karşılaştırmalı Bir alışma: Fasonda Konfeksiyon İşgücü” başlıklı bir projeme 3 yıllığına destek verdiğini bildirdiğinde; İngiliz akademisyen partnerim Dr. Andrea Wigfield ile bunun önemli bir kısmını kadın işgücünün araştırılmasına aktarmaya karar vermiştik. Andrea 1998 yazında İzmir’e geldi. nce bizim konfeksiyon atelyelerini gezdik. Andrea dikkatli; az gelişmiş bir ülkede çalışan, fedakar bir bilim adamı ciddiyetiyle geziyor atelyeleri, ikram edilen çayları içmiyor, kumaşları elledikten ve her atelyeden çıktıktan sonra çaktırmadan ellerini bir mendille dezenfekte ediyor, açık suları içmiyor. Çok yürüdüğünde ve çok çalıştığını düşündüğünde hafif Őikayet ediyor ama üzerine ‘katlanmaya hazır bir bilim kadını’ ciddiyetini de takınmıyor... Olağan karşılıyor:‘Eh! Ne de olsa yoksul ülkeler bunlar!’ Akşamları benim güzel öğrencilerimle, bize destek veren güzelim çocuklarımla, onları eğlendirmek için yaptığımız programları olgun bir hoşnutlukla kabul ediyor, ama bir an önce eşme’ye, yer ayırttığımız otele gitmek için sabırsızlandığını da gizlemiyor; sonuçta ek gelir getirmeyen bir çalışma bu, ve ne de olsa tüm az gelişmiş ülkelerdeki yoksulluk görüntüleri bunlar, eksigi artığı yok! O zaten bunları biliyor!..

Londra ve Nottingham’da aynı çalışmayı ve soru kağıdını uygulama kararı alıyoruz. Sonra da Sheffield’da. Benim güzelim Őehrim Sheffield! İngiltere’nin bir zamanlarki sosyalist başkenti... Sanayi devriminin görkemli elik Őehri, 2. Dünya Savaşı’nın kahrını en çok çekmiş (Naziler taş taş üstüne koymamışlar!), Thatcher’in zlmne en çok uğramış görkemli işçi Őehri, Blair’i yeni bir umutla iktidara taşıyan Őimdinin işsizler başkenti! İşsizlik oranı %36.7! Göçmen oranı %7.4 (Ah benim İzmir’ime nasıl da benziyor) ve o sahte bir kartpostal görüntüsü veren tüm İngiltere’deki en gerçek Őehirlerden birisi; Full Monty (Anadan Doğma) filminin geçtiği işte bu Őehirde çalışmayı uygulayacaktık. Andrea emin: İngiltere’nin konfeksiyon alanında çok farklı bir gelişmişlik düzeyi var ve ‘Elbette, Türkiye (isterse) bu güzel deneyimden çok önemli dersler çıkarabilir!..’

158 fabrika gezdik (ne kadar fabrika denilebilirse o kadar!). Andrea gerçek bir utanmanın pençesinde kıvranıyor: Őartlar, Türkiye’dekinden çok daha ağır! alışan kadınlar daha yaşlı, daha az kalifiye, ücretler neredeyse Türkiye ile aynı seviyede! Atelyeler daha bakımsız, solgun yüzler aynı, ve umut düzeyi burada çok daha düşük. alışan profili: göçmen kadın ağırlıklı. Sabahın 7 sinden gecenin 11.lerine, soluk almadan, iş güvencesi olmadan, 10 yıldan fazladır İngiltere’de olup ta, tek kelime İngilizce öğrenmeden, bin gnck olsun Thames kıyısına gezmeye gitmeden çalışan kadınlar! Yasal asgari ücret saati 3.24 poundun, üçte birini alamadan alışan; Türk, Pakistan, Malezyalı kadınlar, solgun yzly erkek terzisi genç oğlanlar, sigara içme zevkini bile, bu topluma entegre olabilmek için bırakmış, ama entegre olabilmek vaktini ve İngiliz zevkini hiç bir zaman bulamayacak, zira o kadar vakti ve parası olamayacak genç becerikli Sivashlılar, Bayburtlular, Tuncelililer, Bartınlılar... Bir miktar parayla getmiş ve mutlaka pamuklu, bir fason tekstil işi kurmuş olmasıyla hafif vngen ama mahçup, ‘Batılı ve İşveren’ olma hayalindeki, çokça boyalı-sarışın ve ‘büyük Őehirli’, ‘genç’ ve ‘Türk’ işveren kadınları...

Sonuçları sizinle paylaşacağım, çok da fazla rakamlara boğmadan ve tüm hissettiklerimle...

Evrensel kapitalizm artık sınırları hiçe sayarak işçi çalıştırıyor. 1985'lere dek ağırlıklı olarak küresel kapitalizmden söz ettiğimizde, doğrudan sermaye aktarımını dile getirirdik... Küresel kapitalizm, ülkelerdeki ortakları aracılığıyla sabit bir sermayeyi yerli ortağı adına yatırır ve elle tutulur, gözle görülür bir yatırım yapardı (TOYOTA gibi mesela!) Bu yatırımın sorumlu tarafı yerli ortak olur, ancak işçisi ve tüm hukuki düzenlemeleriyle (sendika, sigorta vb. tüm iş hukuku ile) bu işletmeler yatırım yaptığı ülkenin (görüntüde bile olsa) hukuki sistemine tabi olmak zorunda kalırdı. 1985 yılı, yabancı sermayenin, az gelişmiş ülkelerdeki bu tür "yasal" problemlerinden artık çok sıkılmasının ve çözüm yollarını kendince dayatmasının bir dönüm yılıdır. 1984'de Türkiye IMF ile, dünyaya örnek teşkil edecek, ilk anlaşmayı imzaladı. Özal hükümetinin tüm dünyaya evrensel kapitalizm tarafından örnek gösterilecek "Büyük başarı" nı başlatan bu anlaşma türüne göre; küresel şirketlerin yerel hukuka karşı sorumluluğu, en aza indirgeniyordu.

Artık Evrensel Sermaye, yeni bir dönüm noktasına girmişti. Finans kapitalin, sınırları aşmış ulusların milli bütçelerini altüst eden borsa spekülasyonlarının yanısıra; üretimde dönüm noktası olacak bir hareket başladı: Adına gayet "ŞİK" bir etiketle "ESNEK ÜRETİM" denen bu yeni üretim işletiminde, alta düşen bir kez daha işçi sınıfı oluyordu. Ama hangi işçi sınıfı?.. HEPSİ, A dan Z ye tüm ülkelerin işçileri, bu sömürü katmerlenmesinden pay aldılar...

Önce şirketler kendi ülkelerindeki kendi yerel işçileri ile olan üretimin maliyetini düşürdüler: fabrikayı kapattılar. İyiydi, sigorta, sendika ve vergi ortadan kalktı,; sonra sipariş için, Şu ÇOK ÜNLÜ İNTERNET SİSTEMİNİ GELİŞTİRİP az gelişmiş ülkelerden fasoncu aramaya başladılar. Buldular da!: Hindistan, Pakistan ve Türkiye, ücretlerinin ne kadar düşük olduğunu ve asla sendika-sigorta masrafları ile uğraşmayacaklarını garantilediklerini belirterek Endonezya ve Çin ile yarıştıyordu. ABD'de bir düzine donun fiyatı 1 \$ altına düştü. ABD'li donlarını yıkamaktan vazgeçti, zira deterjan, su, vs. çok daha fazla masrafa yol açıyordu!...

Şimdi artık NİKE'in kauçuk tabanı Hindistan'da en ucuza üretiliyor, Cord bezini Denizli'deki firma (neredeyse)bedavaya yapıyor, düğmelerini Kore-Seul'da ücre ve izbe bir kasabadaki saz benizli işçiler basıyor, ABD'deki "İLETİŞİM ve PAZARLAMA" şirketi de sadece paketletip, sevkiyatın kârını topluyordu. Evrensel sermaye hemen ardından başkaldırdı,; küçük bir iletişim şirketi bu kadar fazla vergi veremezdi, vergilerden muaf olmanın sonuçları ardından belirdi: "DEVLET KÜÇÜLTÜLMELİ, TOPLANAN VERGİLERLE YARARSIZ VE ASALAK SINIFLAR BESLENMEKTEN VAZGEÇİLMELİYDİ!"Hem zaten artık üretimden pek de vergi toplanamıyordu, üretim ülke dışına kaymıştı.

Ardından gelişmiş ülkeler kendi göçmen statüsündeki grupları en alt ve illegal statüde işçi olarak kullanmaya başladılar: İyiydi, vergi, sendika vs. problemi olmuyordu. Kadınlar ama göçmen kadınlar, erkekler ama sıfır paraya çalışacak kadar bezdirilmiş erkekler, çocuklar ama 8 yaşındakiler... İşbaşına, 20 saat günde, 20 hafta durmadan, pasaportlarını işverene teslim ederek, ve bütün yaşama haklarından vazgeçerek... Marx bir kez daha yükseldi arkamızdan "Sermayenin organik bileşimi arttıkça, kapitalistin kârı büyür" diyordu. Anlamı 'kapitalistin kârının artışı, işçinin aldığı

payın azalması anlamına gelir'. Daha önceleri, 1980'lere kadar, Küresel kapitalizm, azgelişmiş ülkeye sermayesini yatırarak sömürürken pasta payını büyütüyordu ve asıl yoksulluk azgelişmiş ülke işçi sınıfında "GİBİ" gözükebiliyordu. Şimdi durum artık daha net: Yoksulluk her yerde var: Gelişmiş ülkelerin işçi sınıfı artık kendi yoksulları ve göçmen işçi yoksulları ile birlikte sokaklarda yatıyor. Azgelişmiş olanlarda ise durum benzer beteriğe: Asgari ücret denilen şeyi ne gelişmiş ne azgelişmiş ülke, uygulama ve denetleme ihtiyacı bile duymuyor, her yerde ama artık her yerde "ÖLMEYECEK KADAR PARANIN ALTINDA bile çalışmaya razı olan ÇOOOK işçi var: İngiliz olmazsa Amerikalısı, o da olmadı Türkü, Kürdü, Pakosu!

Durum Jack London'ın 18.yy Kapitalist toplumu için yazdığı "Uçurum Halkı" romanından bile beter! 10 yaşında çocuklar Londra'nın göbeğinde saati 50 pi'ye (400.000TL) çalışıyor, ekmeğin pondu 1.15 pound(1.150.000TL), yarım ons süt 55 pi (500.000TL). Nike'ın ünlü hikayesini duymayan kalmadı: yoğun çocuk işçi çalıştıran NİKE, çocukların "Gece Vardiyası"ndan kaçmalarını önlemek için, kapıları kilitler. Başedemez ve pencereleri demirler. Ve bir gece çıkan yangında 500'e yakın çocuk işçi diri diri yanarak ölürlər! Nerede mi? Kara Afrika'nın ormanlarında değil, 'Özgür Dünya'nın göbeğinde...

Toys"R"us, Çin'de çocuk emeğini kullanarak emek maliyetini %40 azalttığını 1995'te ortaklarına "iftaharla" duyurur; ardından çevreci grupların ve çooook "sosyalist"lerin "Azgelişmiş ülkelerin çocuk emeğini istismar etme ve çevresel etkiyi ihmeline karşı" propogandasına imza da atar!.. Global Fashion (çok ünlü bir dünya moda markasıdır)1996'da büyük bir protestoyla karşılaşır: Sabah sekizden akşamın 9'una kadar çalışmak zorunda bırakılan işçileri; saatlik ücretin sadece 31 cent olduğunu bildirerek protesto eylemine başlarlar. Global Fashion'un sahibi 'bir kadın' Kathie Lee Gilford, "11 kişiyle aynı odayı paylaşıyorum ve yaşam savaşı veriyorum, ölmek istemiyorum" diye başkaldıran işçilere, mahkemede "Satış ve pazarlamadan sorumlu olan ben değilim ki, ben masumum. Ben de bir kadın olarak varolma savaşı veriyorum, Allahın cezaları ne istiyorsunuz?" diye yanıtlar ve saat ücreti 30 cente düşer!! Olay El Salvador'da ve ABD'de geçer...

Disney Store, Haiti'de verimli bir işgücü alanı bulmuştur: ücret maliyeti en düşük bu ülkede çalışanların üçte birinin yaşı 8, 11 ve 14'tür! Saat ücreti 30 cent, yani haftada 20.63 \$! Malarya, gastrointestinal hastalıklar ve yoksulluk hastalıkları ile başetmek görevi BM çalışanlarına verilmiştir. Haiti'de haftalık antibiyotik kürünün fiyatı 30 \$, ancak bir POCAHONTAS tişörtü 10.77 \$' a satılır...Bir hafta antibiyotik alabilmek için 1.5 hafta çalışmak gerekmektedir!(1998)

Nicole Miller Yıllık 100 milyon \$ ciroyla çalışan bir kadın sermayeci. Sarışın, yaşı belirsiz ve hoş... Miller giysileri, herkesin, özellikle hani şu "orta sınıf", "ne bulduysa üzerine geçiren" orta yaş kentli kadın grubunun alamayacağı hatta bakma ve inceleme fırsatının olamayacağı kadar özel, randevulu mağazalarda satılır... "Şu anda ABD'de 75 kişi ile çalışan bir firmam var, ama fasonda onbinlerce işçiyle çalışıyorum" diyor "Tabii kaliteyi ve zamanlamayı tutturun fasoncu kazanır!" Şemsiyeler ve çantalar grubu HongKong ve Çin'de daha ucuza yapılıyor. " İyi fikir tabi, işgücü maliyetini düşüncük zorunda kalmıyoruz, malı istenen kalitede ve zamanında teslim etmeyenle uğraşmayız, bu piyasa ekonomisi kuralıdır"; "Nicole Miller kazanırken herkes kazanmalı!". Miller'in Çin'deki saat ücreti 15 cent!

Calvin Klein, artık neredeyse bütün üretimini Honduras'ta yaptırıyor. Semt pazarlarında aldığınız Klein tişörtlerinin içinde "Made in..." etiketi kalkalı çok oldu, artık Klein hiç bir ülkede vergi ödemiyor; Versace, Lacoste, Liz Claiborne ve Donna Karan çalışanları "Nasıl örgütleneceklerini bilemediklerini itiraf ediyorlar: "Sendikayı nerede oluşturacağız?" ILO 1999'da "Uuslararası Asgari Ücret Tespit Komisyonu " oluşturma çabasının fikrinin bile, 22. Yüzyıl için dahi hayal olduğunu itiraf etti! California'da, 1996'da, Los Angeles'in en ünlü ve verimli firması Guess, Mexico'daki ücret maliyetinin %20 daha düşük olduğunu bildirdi; Guess'in yıllık cirosu 491 milyon\$; Quicksilver 126 milyon \$, Speedo 127 milyon \$ ciro yapıyor. Cherokee 114 milyon \$... Aynı yıl bu firmalarda yapılan araştırmalarda, vergi kaçırma ve sapıtılmış kayıt oranı %92.8 çıktı, fazla mesaiden kaçış % 68.1, asgari ücret altı işçi çalıştırma % 50.7, illegal eve iş verme oranı % 14.5!...

Büyük kentlerin meşhur pazarlarında, Hintlilerin asla giymedikleri ve sadece dış pazarlara ürettikleri renkahenk pamuklu gisileri elbezi fiyatından ucuza alabilmek, ve modayı giymek için birbirlerinin elinden kapışan kadınlarımız; 5 milyona alınan bir elbisenin içinde kaç ton kadın kanı olduğunu sormuyor bile...

Resmi özel televizyonlarımızda, Batı'nın büyük holdinglerinin, Gaziantep'teki fason atelyelerinin reklamları sitayişle yapılıyor: "GüneyDoğu'ya Büyük Yatırım... Filanca ve Falanca Holding az gelişmiş bir şehrimizin kadınlarına iş olanağı verdiler..." Bu zaten alabildiğine hırpalanmış şehirlerimizde, "iş olanağı" yaratan vatanseverlerin, aylık 85 milyona işçi çalıştırdığından ve bu yatırımı yapmak için 2 sene geri dönüşümsüz % 2.4 faizli yatırım teşvik kredisi aldıklarından hiç sözeden olmuyor. TV lerde saz benizli genç insanlar "Kendi şehirlerinde bir iş sahibi olmaktan nasıl mutlu olduklarını" anlatıyorlar. Bu da yetmiyor, "Filanca holdingin büyük asbaşkanı, 'çok ucuz olduğu' için artık Çin'de ürettirecekleri malları açıklıyor: Çin'de işgücü maliyeti, GüneyDoğu'dan ucuz!..."

Artık üzerime hiçbir şey alamıyorum... Dikişlerinde ve modalarında, GERÇEK insan kanı vaadediyorlar...